

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ט - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לב - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

שהרי אינה מקפדת, ומתחלה לא היה בלבו לגרשה רק בשביל שהיא מקפדת בזה, ולכן אמר הרי"ף וזה ששאלת למה אין חוששין שמא פייס בשאר תנאים, כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז, הכא אם פייס ומחלה כו', אבל התנה עליה שתתן לי מאתים כו', ומחל לה התנאי כו', דתמן כי מתנה ע"מ שתתן לי מאתים זוז, הוא מצד קפידתו שהוא רוצה לצערה במאתים זוז, א"כ תמן הוא ממש בהיפוך, שיאמר שלא איכפת ליה בקפידא זו, הן אם תתן הן אם לא תתן תהיה מגורשת בגיטה, אבל אם נאמר שהם מתנים שאף אם תתן המאתים זוז לקיום התנאי [לא לשם מתנה] ג"כ לא יהיה גט, זה סובר הרי"ף דבכה"ג לא מצי לבטל גיטא דמעכשיו, דהא לא תלה הגט בחזרתו, רק בקבלת הרי"ף זוז, והרי קיבל, ותו בזה יסתור הגט, הא במה שחוזר לא גרע מאילו נתקדע או שאבד, דמגורשת למפרע, רק בבטלו הקפידות שעל זו תלו קודם התהוות הגט [כמו ע"מ שיעבור מכנגד פניך] או העדר חלות הגט [כמו ע"מ שתתני מאתים זוז] בזה סובר דמהני, וז"ב

מיניה חורבא, אבל התנה עליה שתתן לו מאתים זוז, או שתשמש את אביו ומחל לה התנאי, הרי נמצא הגט קיים (והרי היא מגורשת ואם נאמר על גט קיים שאינו קיים) מאי איכפת לן, ומה חורבא נפיק מיניה הילכך ליכא למיחש עכ"ל. ודברי הרי"ף צריכים ביאור, מדוע אם מוחלת תנאי של לעבור מעל פניה שלושים יום הגט בטל, ואם מוחלת תנאי של מאתים זוז וכדו' הגט קיים. זה בא רבינו לבאר.

³ תוכן דבריו: אם נותן גט בתנאי שלא יעבור מעל פניה שלושים יום, מהות הגט הוא, שבגלל שמקפדת עליו, הרי הוא מגרשה, וכאשר אינה מקפדת, לא מתקיים תנאי הגט, והגט בטל, והיא אשת איש. אבל כאשר נותן לה גט על מנת שתתן לו מאתים זוז, הוא להפך ממש, שאומר שתתגרש ממנו רק אם יצערנה, ויקבל מאתים זוז, וכשמוחל לה שלא תתן, הרי זה כאומר שתהיה גרושה גם בלא שיצער אותה, לכן לא איכפת לן שימחול התנאי, דאז פשיטא שהיא תתגרש והגט קיים. ולכן פשיטא, שאם לאחר קבלת הגט התנו שאפילו תתן מאתים זוז לא תתגרש, אינם יכולים לבטל הגט, והרי אפילו אם נקדע הגט תתגרש כשנותן מעכשיו. וכל מה שאנו אומרים שאפשר לבטל תנאי גט, הוא רק כאשר יש תנאי לחלות הגט או לבטלו, אפשר לבטל התנאי כאילו התקיים התנאי, אבל לעולם לא נוכל לבטל את הגט, אפילו יתקיים התנאי. ובביאור זה מיושב כל מה שהתקשה הלחם משנה.

הלכה ט

אבל! אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו וחזר ובטל הגט כו':

מדוע חוששין שמא פייס, דוקא בתנאי אם אעבור מעל פניך שלושים יום

עיין במגיד² שהביא מחלוקת הקדמונים אם בתנאי דמעכשיו מצי לבטל שאף אם יתקיים התנאי לא יהיה גט, והעתיק תשובת הרי"ף, וצריכה פירוש. וזהו³, כי המתנה הרי"ף גיטך מעכשיו אם אעבור מכנגד פניך שלושים יום (גיטין עו, א), מובן הדבר כי מה שגומר בלבו לגרשה אם יעכב שלושים, הוא מצד קפידות האשה, שרצונה בקב ותפלות, ושלא יעבור ממנה שלושים יום, וכי מחלה ליה אחר כך ואינה מקפדת על עברו ממנה ובלי התיחדו עמה, תו כי אמר (שיהיה) [שלא יהיה] גט באופן שלא יהיה אצלה שלושים יום, שפיר הוי ביטול הגט,

¹ ז"ל הרמב"ם (גירושין ט, ט) "התנה עליה שתתגרש כשיעבור מכנגד פניה שלושים יום, והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתיחד עמה, כשילך וישהה שלושים יום תהיה מגורשת, ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלושים יום הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט כשר. בד"א כשהתנה ואמר הרי היא נאמנת עלי לומר שלא פייסתי אותה, אבל אם לא האמינה, חוששין שמא פייס אותה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו, וחזר ובטל הגט כשפייסה, ומפני חשש זה יהיה הגט פסול אחר השלושים יום. וכן האומר לאשה הרי זה גיטך לאחר שנים עשר חדש, והיה עמה במדינה, חוששין שמא פייס אותה עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי" עכ"ל. ומה שכתב שחזר ובטל הגט, אין הכוונה שביטל ממש את הגט, אלא בזה שפייסה ומחלה שאפילו יעבור שלושים יום לא תקפיד עליו, ומוחלת לו, הרי הגט בטל, דכיון שמחלה על זה שיעבור מפניה שלושים יום, נמצא שאפילו יעבור שלושים יום, הרי זה כמו שלא עבר שלושים יום, וממילא הגט בטל. וכן מוכח מלשון תשובת הרי"ף המובא בהערה הבאה במגיד משנה.

² ז"ל המגיד משנה (שם) "ופי' הרב אלפס בתשובה, וליחוש שמא פייס. פירוש כיון שהיה הולך ובא, אף על פי שלא נתיחד עמה, ניחוש שמא פייסה בדברים, ומחלה התנאי, ונמצאת אשת איש ונפיק מיניה חורבא, ואמרינן בשאמר לה נאמנת עלי שלא פייסתי. וזה ששאלת למה אין אנו חוששין שמא פייס בשאר תנאין, כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכיוצא בו, הכא אם פייס ומחלה התנאי, נמצא הגט בטל והיא אשת איש כמו שהיתה ונפיק

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ט - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לב - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלא התנאי על דבר שאינו יכול להתברר קודם י"ב חודש, דעל מיתה לא אסיק אדעתיה, וא"כ לא גמר שתהא מגורשת רק בכלות י"ב חודש, אמנם אכתי הא איהו גמיר לגרש כשלא יבוא בתוך י"ב חודש למפרע מהיום, והא אנן ידעינן דודאי לא יבוא תוך י"ב חודש, דהא בתוך י"ב חודש מת כבר, רק דאנן אמרינן אולי גם זה בהתנאי, שיתמו י"ב חודש עד זמן נשואיה, ותהא אגודה בו כל י"ב חודש, וכמו שאמר שלא תנשאי עד י"ב חודש, והתנאי כולל שני דברים, אחד שאם יבוא יבוטל הגט, ואחד שלא תנשא עד י"ב חודש, כיון דנתן הגט מעיקרא על אופן שהברור לא יכול להיות קודם י"ב חודש, אימור גם זה אסיק אדעתיה שלא תוסר זיקתו כל י"ב חודש, כיון דקיי"ל (שם עד, ב) לצעורה קא מכוון.

סיכום: הטעם שלא תנשא תוך הזמן, דאולי כוונת הבעל לשני תנאים, אחד, שאם יבוא יבוטל הגט, ואחד שלא תנשא עד י"ב חודש, ושלא תוסר זיקתו עד י"ב חודש. ואינו דומה לתנאי ע"מ שתתן מאתים זוז וכדו', שיכולה להנשא ולקיים אחרי כן את התנאי, כיון שאינו תלוי בזמן, אין בדעתו לאוסרה עד זמן מסוים.

מותרת, ואין מחזיקין אותה בגרושה עד שיהיה מקויים בפועל עכ"ל. ואין בזה נתינת טעם. אבל הר"ן (על הרי"ף) (גיטין לט, א) נתן טעם, וז"ל "והקשו בתוספות (גיטין, עו, ב ד"ה דהא), ולאלתר, מה יש לחוש, והא ודאי נתקיים התנאי, דכיון שמת לא ישוב עוד לכיתו. ותירצו, דאיכא למיגזר אטו לא מת, לפי שאין העולם יודעין שמת, אבל לאחר י"ב חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי. ולי נראה, דהיינו טעמא, משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה ידיה, ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר י"ב חדש, ומשום הכי חיישינן, ולא שרינן לה מקמי הכי, ולישנא הכי מוכח, דאמרינן או דילמא לאחר יב"ח שרינן לה לכי מקיים תנאיה עכ"ל.

מבואר, דלפי התוס' הוא רק גזירה דרבנן, ולפי הר"ן, כיון שאין דעת הבעל שתתנהג כגרושה רק לאחר י"ב חודש, אין לאשתו לנהוג כגרושה רק לאחר הזמן שגמר בדעתו שתתגרש, ותכרת ממנו, שאע"פ שבודאי לאחר י"ב חודש יחול הגט למפרע והיא פנויה מעיקרא, אבל אסור לאשה לכתחלה לנהוג כגרושה בשעה שבעלה לא גמר בדעתו שתתנהג כגרושה בזמן זה, וזה עומק כוונת הש"ס "או דילמא לאחר יב"ח שרינן לה לכי מקיים תנאיה" ומשמע שהוא איסור תורה. והש"ס מסתפק באיסור זה.

בפירוש תשובת האלפסי, והלחם משנה הלך בדרך אחר, עיין בדבריו, ויתר הדברים תמצא בחידושי בגמרא:

סיכום: תנאי שלא יעבור מעל פניה שלושים יום, מהות הגט הוא, שבגלל שמקפדת עליו, הרי הוא מגרשה, וכאשר אינה מקפדת, לא מתקיים תנאי הגט, והגט בטל, והיא אשת איש. אבל כאשר נותן לה גט על מנת שתתן לו מאתים זוז, הוא להפך ממש.

הלכה יא

ואם⁴ תם הזמן שקבע ולא בא כו', לא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חודש כשיתקיים התנאי:

הטעם שתוך הזמן לא תנשא

הנה הקדמונים חקרו בטעמא דא, ויעוין הרב המגיד לעיל פ"ח הלכה כ"ב⁵, אמנם הר"ן (גיטין לט, א בדפי הרי"ף ד"ה כי שרי) כתב משום דאיהו לא גמר ומגרש אלא לאחר י"ב חודש. לכן אנן חיישינן ולא שרינן קודם י"ב חודש. והנה לשיטת רבינו, דבכל תנאים אף בקום ועשה כמו ע"מ שתתן מנה נשאת לכתחילה ותקיים התנאי, יעוין ריש פ"ח, א"כ נאמר דאיהו לא גמיר ומגרש קודם קיום התנאי, אמנם שם הלא בידה ליתן המנה תיכף, ואיהו גמיר לגירושין תיכף, אבל כאן

⁴ ז"ל הרמב"ם (גירושין ט, יא) "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש, אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבוא בצנעה, ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת, מת בתוך שנים עשר חדש, אף על פי שאי אפשר שיבוא והרי היא מגורשת, לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר חדש כשיתקיים התנאי עכ"ל. ומקורו בגיטין (עו, ב) דתנן "ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש - ה"ז גט". ובגמ' גרסינן "א"ל ר' אלעזר לההוא סבא: כי שריתוה - לאלתר שריתוה, או לאחר שנים עשר חדש שריתוה, לאלתר שריתוה - דהא לא אתי, או דלמא לאחר י"ב חדש שריתוה - דהא איקיים ליה תנאו, ותיבעי ליה מתניתין: מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך י"ב חדש - הרי זה גט; לאלתר הוי - דהא לא אתי, או דלמא לאחר י"ב חדש - דהא איקיים ליה תנאיה! אין הכי נמי, ומשום דהוה בההוא מעשה ע"כ. מבואר דכיון שהש"ס נשאר בספק, שאע"פ שבודאי יתקיים התנאי ותהא מגורשת למפרע, מכל מקום שמא לא יהיה לה דין גרושה עד קיום התנאי. ⁵ ז"ל הרב המגיד (גירושין ח, כב) "ומתבאר, מזה שאע"פ שאי אפשר שיכתול התנאי בשום פנים, דכיון שמת ודאי לא יבא, אף על פי כן אינה

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ט - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לב - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הספק של הגמ' תלוי אם יש טענת אונס בגיטין

ולפ"ז יתכן דהא דמספקא להו, הוא, דאם אין אונס בגיטין אז לא אסיק אדעתיה אונס מיתה בפרט, ואימור דלא גמיר לגרש רק כשיעברו י"ב חודש אף שיהיה אונס, אבל אם נאמר יש אונס בגיטין, ואמרו בריש כתובות⁶ (ג, א) דאף דאם חלה לא הוי גט, מ"מ מת הוי גט, דניחא ליה דלא תפול קמי יבם, והיינו משום דמיתה אסיק אדעתיה, שמא ימות ולא תהא זקוקה, א"כ כי האי גוונא שוראי לא יבא הלא חל גיטא למפרע ותנשא.

סיכום: יש לומר דהספק בגמ' אם מותרת לאלתר, תלוי אם יש טענת אונס בגיטין. דאם אין טענת אונס, אפשר לפרש המשנה אפילו נאמר שלא עלה בדעתו שימות, והוי גט כנ"ל, שלא גמר לגרש עד י"ב חודש. אבל אם יש טענת אונס, ואם חלה לא הוי גט, בהכרח לומר, שאסיק אדעתיה שימות ולא תפול ליבם, ואז אמרינן שאם מת לאלתר מותרת.

עוד טעם מדוע לא תנשא לפני י"ב חודש

אבל⁷ אם נאמר דמיתה ג"כ כיון דהוי אונס לא אסיק אדעתיה, ומן הדין מיתה ג"כ הוי אונס דלא אסיק אדעתיה, רק דרבנן אפקעינהו

לקדושין משום צניעות ופריצות (שם ב, ב). ונחזי, לפ"ז לעיגונא דצניעות, דסברה דאונס, ליכא למיחש טפי מקיום התנאי בלא אונס, דעל זה אתיהב גיטא, ולתקלה דפריצות ליכא למיחש קודם גמר זמן התנאי, וא"כ מהיכא תיתי יפקעו חכמים הקדושין טרם כלות השנים עשר חודש, ונמצא דאיהו לא אסיק אדעתיה אונסא דמיתה, ובטל גיטא, רק כשיתקיים התנאי בפועל יפקיעו חכמים הקדושין, ועדיין לא הפקיעו, א"כ אינה רשאה להנשא עד שיכלה הזמן ויפקעו הקדושין, שאז ימחו חכמים בהקדושין, ופשוט⁸. ואף אם נפרש כפירוש קדמאי, כיון דאף אם יאנס ג"כ יפקעו הקדושין, ותו מסיק אדעתיה שגם ע"י אונס יהא גט חל למפרע, כיון שכך וכך לא תהא שלו, דרבנן יפקיעו לקדושין דיליה, א"כ כיון דחכמים אינם מפקיעין הקידושין רק לאחר כלות השנים עשר חודש, תו גם איהו לא מכוון דיהא חל הגט רק ככלות הי"ב חודש, וכשלא תנשא תוך הי"ב חודש אז גמיר ומגרש, וטעם זה נוח טפי לטעמא דרבינו נסים, ודו"ק:

סיכום: גם אם נאמר שיש טענת אונס בגיטין, אפשר לומר דלא אסיק אדעתיה דימות, ומעיקר הדין אינה מגורשת, אבל הפקיעו רבנן קידושין משום צנועות ופרוצות. ולא הפקיעו חכמים

בביאה מאי איכא למימר, שויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות" ע"כ. ולפי זה יש לומר, דגם אם נאמר שיש טענת אונס בגיטין, מכל מקום הא דתנן דבאומר מעכשיו אם לא אבוא עד י"ב חודש ומת הוי גט, אפשר לומר דלא אסיק אדעתיה דימות, ומעיקר הדין אינה מגורשת, אבל הפקיעו רבנן קידושין משום צנועות ופרוצות. ולפי זה יתבאר לן טעם נכון מדוע לא תנשא לפני י"ב חודש, דלשני הטעמים אין סיבה להפקיע הקידושין לפני כלות י"ב חודש, לא לטעם צנועות, דימתינו עד שיעבור י"ב חודש, כמו שלא מת וחוששות שלא יתקיים התנאי. ולתקלת פרוצות אין לחשוש לפני גמר זמן התנאי, לכן לא הפקיעו חכמים הקידושין לפני עבור י"ב חודש, ומעיקר הדין אסורה להנשא לפני י"ב חודש, כי אין גט כלל, דלא אסיק אדעתיה שימות.

⁸ ואולי כוונת רבינו לומר, שזה גופא עומק הספק של הגמ' אם מותרת לאלתר, האם אמרינן שאסיק אדעתיה שימות, שלא תפול ליבם ומותרת לאלתר, או לא אסיק אדעתיה שימות, ולא הפקיעו הקידושין רק אחר כלות י"ב חודש.

⁶ ו"ל הגמ' בכתובות (ג, א) "אמר רבא: וכן לענין גיטין [פירוש: יש טענת אונס לבטל הגט]. אלמא קסבר רבא: יש אונס בגיטין. מיתיבי: הרי זה גיטין אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש - אינו גט; מת - הוא דאינו גט, הא חלה - הרי זה גט! לעולם אימא לך: חלה נמי אינו גט, והיא גופה קמ"ל, דאין גט לאחר מיתה. אין גט לאחר מיתה הא תנא ליה רישא! דלמא לאפוקי מדרבתינו. ת"ש: מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש - הרי זה גט; מאי לאו הוא הדין לחלה! לא, מת דוקא, דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם" ע"כ.

⁷ בלישנא קמא אמר רבא (שם, ב, ב-ג, א), דאין טענת אונס בגיטין, ומסיק הש"ס וז"ל "אלא רבא סברא דנפשיה קאמר: משום צנועות ומשום פרוצות; משום צנועות, דאי אמרת לא להוי גט, זימנין דלא אניס וסברה דאניס, ומיענגא ויתבה; ומשום פרוצות, דאי אמרת לא להוי גיטא, זימנין דאניס ואמרה לא אניס, ואזלא ומינסבא, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. ומי איכא מיד, דמדאורייתא לא להוי גט, ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא, אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח קדיש בכספא, קדיש

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ט - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לב - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

גיטא, נמצא שתהא אסורה לו משום שתהא זקוקה ליבום. וצ"ל, כיון דמשמעות הלשון כולל בכל אופן שיבוא אף שימות בינתיים, אף שהוא סותר הכוונה לא איכפת לן.

סיכום: לפי הירושלמי אסורה להנשא תוך י"ב חודש, שמא יקום לתחיה ויבטל התנאי. שאע"פ שע"י מיתתו יפקע אישותו, ותהיה אסורה עליו, מ"מ הולכים אחר לשון התנאי.

הירושלמי לשיטתו

ולפ"ז¹⁰ א"ש מה דאמר בירושלמי (גיטין פ"ז ה"ד) באם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו גל או שנשכו נחש ה"ז גט, שלא עמד מאותו החולי, משום דהלשון משמע שלא יעמוד מחולי זה, אף דכוונתו לא היה על אונסא דלא סליק אדעתיה, דרק על חליו כוון, רק שכיון שנכלל זה בלשון מועיל לקיום התנאי, וגמרא דילן לא מפליג בין אם לא אעמוד מחולי זה לאם מתי מחולי זה, כמוש"ב בתוספות (גיטין עג, א ד"ה מאי שנא)¹¹ דאזלינן בתר הכוונה, א"כ הוא הדין הכא אזיל

זה לשון התנאי.

¹⁰ עיין הערה הבאה.

¹¹ ז"ל הגמ' (גיטין עג, א) "ת"ר: זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ונפל הבית עליו או הכישו נחש - אינו גט; אם לא אעמוד מחולי זה, ונפל עליו בית או הכישו נחש - ה"ז גט; מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, שלחו מתם: אכלו ארי, אין לנו" ע"כ. וז"ל רש"י "לא הוי גיטא - דהא אדעתא דמיתתיה יתב לה, והא לא מת: אינו גט - דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות ע"י החולי: מאי שנא רישא כו' - אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה, רישא נמי ליהוי גיטא, דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה: שלחו מתם - על ידי מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לארץ ישראל והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה" עכ"ל.

וכתבו התוס (שם ד"ה מאי שנא) וז"ל "מאי שנא רישא ומ"ש סיפא - בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא, דברישא הרי לא מת מחולי זה, אבל בסיפא אם לא יעמוד קאמר, והרי לא עמד, דלא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר, אבל גמרא שלנו אינו סובר חילוק זה, אלא ככולם משמע ליה שימות מתוך חולי זה" עכ"ל.

הקידושין לפני עבור י"ב חודש, שאין שייך טעם צנועות ופרוצות, ומעיקר הדין אסורה להנשא לפני י"ב חודש, כי אין גט כלל.

טעם הירושלמי שלא תנשא עד י"ב חודש

והנה⁹ בירושלמי (גיטין פ"ז ה"ג) אמר, טעמא שלא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חודש, אף שאי אפשר שיבוא, משום דחשו רבנן שמא ניסין עביר ליה וחיי. וצריך מובן, דאטו אם יחיה תהא אשתו, ונמצא דמיתה גרע מגירושין, דלא פקע אישותו מינה, ואם יחזור ויחיה תהא אשתו למפרע. ועל כרחין, דעל התנאי קאי, שפ"ן, שאם יבוא תוך י"ב חודש, אף אם יחיה לאחר שימות ע"י נס, ג"כ לא הוי גט, וזה נכלל בלשונו אם לא אבוא, אבל אם יבוא, אף שמת בינתיים הרי היא זקוקה לאחיו, דאיתבטיל גיטא מעיקרא, ונמצאת זקוקה ליבם. דאכתי קשה, דהא כיון דמיתתו פקע אישותו מינה, ואם תאמר ליבטל גיטא למפרע, והיא זקוקה ליבם אחיו, נמצא כי יחיה אחרי שימות, הוי הוא כאינש דעלמא, והיא אסורה לו, משום שהיא זקוקה ליבום, וכל עיקר תנאו הוא שתהא אשתו, ומכוון דלא תיפול קמיה דיבם, כדאמר בפ"ק דכתובות (ג, א), ואם תאמר כי מתנה שאם יחיה אחרי שימות יתבטל

⁹ תוכן דבריו: בירושלמי (גיטין ז, ג) איתא, דהטעם שלא תנשא תוך י"ב חודש אם מת, אף על פי דודאי יתקיים התנאי, שמא יעשה לו נס ויחיה לאחר שמת. אבל יש לדקדק בזה, דכשם שגט מפקיע האישות, גם מיתה מפקעת האישות, ואם יחיה לאחר שמת, צריך לקדשה, דאינה אשתו כלל, דלא גרע מיתה מגירושין, אם כן מה בכך שיחיה, מכל מקום פקעה האישות ביניהם במיתתו, ואם יחיה אין הוא בעלה, ואם כן, לא בא תוך י"ב חודש, ואפילו יחיה על ידי נס, הגט הוי גט ויכולה להנשא בתוך י"ב חודש, אפילו שיש יבם. ובהכרח לומר, שכונת הבעל היא, שבכל אופן שיבוא בתוך י"ב חודש יבטל הגט, אפילו שיבוא לאחר מיתה שיפקע אישותו ולא יהיה בעלה, כל זה נכלל בלשון הגט, ולכן אם יש יבם אסורה להנשא תוך י"ב חודש, שמא יחיה ויבטל תנאי הגט, ונמצא שהיא זקוקה ליבם.

אבל יש להקשות, איך יתכן לומר שנכלל בלשון התנאי שאם ימות ויחיה שוב בנס יבטל הגט, ותפול ליבם ותהיה אסורה עליו, הרי כל מהות התנאי היה, שאם יבוא בתוך י"ב חודש יבטל הגט כדי שתשאר אשתו, ובודאי אין כוונתו שאם ימות ויחיה יבטל הגט, ותפול ליבם ותהיה אסורה עליו, ובודאי כוונתו שאם ימות, הגט יהיה גט אפילו יקום לתחיה, כדי שיוכל שוב לישא אותה, וצריך לומר, דכיון שלשון התנאי הוא "אם אבוא", ולשון זה משמע בכל אופן שיבוא, לא איכפת לנו אם כוונת התנאי סותר זאת, כיון שסוף סוף

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ט - יא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לב - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

סיכום: הירושלמי הולך לשיטתו, שיש ללכת לפי לשון התנאי,
אפילו סותר כוונתו, ולכן אם התנה אם לא אעמוד מחולי זה ונפל
עליו גל, הוי גט, אבל הבבלי סובר שהולכים אחר הכוונה, לכן
בהכרח לומר טעם אחר, כמבואר לעיל.

בתר כוונתו, ולא כוון שיתבטל הגט אם יבוא אחרי שימות, ומשו"ה
איכא טעמא אוחרי, עיין ר"ן וההמ"ג פ"ח הלכה ב' יעו"ש, ודו"ק:

